

Učiteljski Tovariš.

Glasiilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Dragi tovariši. — Srečno Novo leto! — Regulacija učiteljskih plač pri nas in drugod. — Zmes. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserati.

Dragi tovariši!

Novo leto je tu... novo leto z novimi stroški, ko vendar še stari poravnani niso. Stanje „Tovariša“ sicer ni obupno temveč razmerno ugodno, ker imam upanje, da je bilo preteklo leto zadnje, ki se je završilo s primanjkljajem.

In vendar bi lahko pokazal „Tovariš“ že danes znaten preostanek, ko bi storil vsak naročnik vsaj to, kar je njegova dolžnost: da plača zastalo naročnino. Kako ugodno bi bila tedaj „Tovariševa“ blagajna podprta!

Večletne dolžnike nujno pozivljam, da pošljejo nemudoma vsaj enoletno naročnino, ker se jim drugače 2. številka vkljub vsem prošnjam in obljubam ustavi.

Toliko zavesti mora vendar vsak učitelj imeti, da plača list, ki se zanj bori, zanj poteguje! Vsak pa, ki le količkaj trezno presoja preteklo dobo, bo spoznal, kje bi še bilo učiteljstvo s svojimi prošnjami brez „Tovariša“, kje pa že je... ko se je boril zanj „Tovariš“! In vendar nam ima „Tovariš“ izvojevati še mnogo, mnogo!

Tedaj pa se mora zbrati krog „Tovariša“ vse zavedno učiteljstvo, podpirati ga mora z besedo in djanjem.

Prijatelji... nabirajte nam novih naročnikov plačnikov! Pridobivajte mu veljavo v vseh slojih.

Današnja številka prinaša položnice vsem naročnikom, ki nimajo naročnine še predplačane. Vsak naj jo hitro izpolni ter odda pošti, da je ne izgubi!

Vsak naročnik mi delo olajša, ako pri pošiljanji naročnine pristavi svojemu naslovu tudi črko in številko, ki jo ima na križnem ovitku, n. pr. C. 54 (sledí naslov).

Prva številka se pošlje mnogim učiteljem na ogled. Drugo številko dobe samo naročniki. Tem smatram vse stare naročnike ter one nove, ki so se oglasili z nakaznico ali vsaj z dopisnico. Odpoved starih naročnikov pripoznam le, ako mi isto sporoče lastnoročno, ker vrnitev lista brez podpisa ne more biti odpoved. Vrnitev kake številke zakrivi le premnogokrat pošta, posebno v današnjih dneh, ko je naš list na indeksu!!

Tovariši, — vsem Vam prav srečno in veselo novo leto!

Ljubljana-Barje, o novem letu 1902.

Črnagoj.

Srečno Novo leto!

Z današnjo številko stopa naš list v dvainštirideseto leto svojega obstanka. Docela se je izredčilo število tistih mož našega stanu, ki so mu kumovali pri rojstvu. Ali tista navdušenost do povzdige učiteljskega stanu, ki ga je rodila, ni izumrla do današnje dne, zakaj tista navdušenost ga vzdržuje še danes in ga bo v bodočih letih. Iz te navdušenosti se je polagoma razvila tista odločnost in brezobzirnost, ki prešinja naš list, boreč se za interese šolstva in učiteljstva, ki mu je priborila na eni, nam prijazni strani ugled in upoštevanje, na drugi, nam sovražni strani, zavist in odpor.

Kakšno je bilo šolstvo ob ustanovitvi našega lista in kakšno je danes! Kak je bil naš položaj takrat in kak je danes! Nečemo in ne moremo trditi, da je vse to naša zasluga, a priznavamo pa lahko z mirno vestjo, da je naš list k preobratu na boljše obilo pripomogel. Med tistim časom, ko so učitelji še mežnarili in bili pred vsem hlapei mogočnih gospodov, pokorno klanjajoč tilnik in koleno pred njimi, pa med današnjim časom, ko se je ljubljanskemu knezu in škofu blagovolilo zljubiti, da je postavil tudi naš list na indeks in njega bralce še pri živih telesih obsodil v večno pogubo — leži pač dolga, dolga doba, doba bojev in naporov, doba prebujenja, osamosvojitve in uspehov!

Malo ima naš „Tovariš“ tovarišev med slovanskim časopisjem, ki bi se bil vanje zaletal vladoželjni klerikalizem s tako silo, s kakršno se je in se zaleta še sedaj vanj. Kakor

da pišemo svoj list kje na dnu pekla, tako padajo po nas klerikalni peresarji in farizeji duhovskega in posvetnega stanu. Toda, glej, našega lista niso ugonobili, naše stanovske samozavesti niso razbili, naše odločnosti niso uklenili v jarem hlapčevanja, naših ust niso zaprli in števila naših somišljenikov niso skrčili. Obratno! Nikdar nismo bili svojim naročnikom bolj po volji, nego jim smo sedaj, nikdar nismo imeli več simpatij razsodnih in s svojo glavo mislečih ljudi na svoji strani, nego jih imamo sedaj, in nikdar ni bil duh napredka v vrstah naših somišljenikov tako močan in nepremagljiv nego je danes. Kar je bilo na našem telesu gnilega in omahljivega, to je odpadlo in se vrglo tja, kamor sodi, a naša stanovska zavest se je dvignila ponosno in inponujoče, in danes stoji kot skala, ki je ne omajajo viharji, pluskajoči vanjo od nasprotne strani! In to je obupno in žalostno: tolikemu besnemu nasprotovanju, tolikim zavratnim naskokom — negativni uspehi!

Pa to so sadovi klerikalne politike! Kar jih pomni zgodovina, vsi so bili zgolj hipne vrednosti, trenutnega obziranja — kakor mehurčki iz mila, če nam je dovoljeno rabiti to primero v slučaju, ko imamo opravke z ostalimi, španskemu beraškemu plemstvu identičnim klerikalizmom. Mi bi sicer gospodo, ki se je zbrala v krog naših nasprotnikov, lahko otipali z debelo palico, zakaj veliki grešniki so ta gospoda! Človek, ki zapostavlja obče koristi svoji koristi, je vreden največjega zaničevanja, zasluži, da mu poveš naravnost v lice: „Zatajil si svojo moško čast, ko si zatajil svoj značaj; zato je nisi vreden časti!“

In takih mož brez časti je vse polno tamkaj, koder varé pušice, ki jih streljajo v nas. Dogodilo se je nekje — da navedemo samo en primer — da se je nekdo nekoč izrazil, da je šola nekaj takega, kar diši po prokletstvu za ljudstvo, ki jo ima in dogodilo se je kmalu potem, ko še niso te umazane in lažnjive besede prav izzvenele in jim tudi sicer pokorna ušesa niso mogla prav verjeti, da se je dobil nekje nekdo iz našega stanu, ki je sklenil prijateljstvo z dobitnikom in se še danes trka na prsa, češ: „Učitelj sem!“ To se reče: Učitelj sem, torej član tistega stanu, ki deluje v šoli, o kateri pa vem, da je prokletstvo za moje ljudstvo! In jaz se strinjam s tem, zakaj jaz sem še danes učitelj in obenem v družbi in službi človeka, ki je izustil tiste besede.

Kdor je zmožen tega, verjemite, da bi mu tudi kaj drugega ne bilo težko storiti! Mi bi sicer lahko in opravičeno protestirali, da si tak človek še dandanes prilastuje naslov učitelja; zahtevali bi lahko, da ga vržejo iz šole, ker se ne zлага z zakoni, na katerih je osnovana, ter da se popolnoma uđinja tistim, med katerimi šušmari in kramari. Ali nam se kar zdi, da bi zamahnili samo po zraku, zakaj kako naj zadenemo človeka v živo, če nima časti? Znano nam je namreč, da so že nekaterim ljudem klerikalcem dokazali čudne, umazane reči, pa se jih ni nič prijelo. Tako na debelo se jih drži umazanost!

Kdor preudari to, kar smo baš sedaj povedali, in kdor pomisli, kolikokrat smo imeli že priliko, da smo morali v zadnjih petih, šestih letih ožigosati početje klerikalcev, ki bi radi spravili naše šolstvo in učiteljstvo pod svoj široki klub, ta lahko izprevidi, da ni med njimi niti trohice, niti atoma naklonjenosti do šole. Ali klerikalci so zmožni vsega! Bili so zmožni, zvezati se s svojimi najhujšimi sovražniki — socijalnimi demokrati — pa so zmožni zatajiti tudi svoje druge principe (če jih sploh kaj imajo) in nadeli črnim svojim dušam vesele in prijazne maske.

Zato se nam zdi jako verjetno, da doživimo v prihodnjih dneh še kakšno presenečenje, presenečenje marveč, da se bodo začuli iz ust, ki danes taje važnost šolstva, jutri glasovi, ki jo bodo povzdigovali, ki se bodo v nemali za učiteljstvo. Ali prerokujemo že danes, da bi bila to očitvidna hinavščina, past, nastavljena tistim, ki ne vidijo daleč, ki verjamejo samim besedam. Kdo naj dandanes še verjame ljudem, podobnim izdajniku Gospodovemu, ki ga je za hrbtom prodal, a v lice poljubljal?

Izmed nas nihče!

Kakor kažejo znamenja, stoji tudi pred nami doba bojev in naporov. Mi se tega boja ne strahimo, ker imamo zavest, da se bojujemo za pravično stvar. Napovedali smo boj temu, izzvani po neštevilnih navalih klerikalne srditosti in gospodstvaželnosti, in toliko časa ne bomo odnehali, dokler ne podleže ta noč svetli luči! S ponosom se imenujemo pionirje narodne prosvete. Zato bi nam lahko očitali frazerstvo in gostobesednost, ako se bi umaknili iz bojnih vrst in pustili, da nas pokrijejo črez in črez megle klerikalnega nasilstva. Nikdar in nikoli ne bomo dovolili, da bi zapadli klerikalni nadvladi. Mi sploh ne pripoznavamo nobene navlade, a najmanj klerikalno, ker je principijelna nasprotnica vede in omike, katero širiti med slovenskim ljudstvom je naša sveta, edina dolžnost! Mi smo za enakopravnost v vsakem pogledu! Šola je naša, a cerkev je duhovnikova. Kakor nimamo mi v cerkvi ničesar govoriti in kakor se ne silimo vanjo, tako nimajo tudi cerkveni služabniki s šolo nobenega posla, razen da uče otroke krščanskega nauka. Učiteljstvo je stan zase, ki ima svoje dolžnosti in svoje pravice. Za izvrševanje svojih dolžnosti smo edino odgovorni zakonom, ki nam jih nalaga, a nikoli ne klerikalnim šarlatanom in pustolovcem, pa naj stoje še tako visoko. Tudi svojih pravic imamo mnogo, a mnogo jih je doslej samo še na papirju. Da dosežemo te pravice, se bomo še nadalje borili in potekali z isto vnemo in neustrašenostjo, s kakršno se bomo borili proti sovražnikom šolstva in učiteljstva, pa naj so že slovenske ali neslovenske krvi. Kakor dajemo mi človeštvu vse, kar zahteva od nas, tako zahtevamo mi, da nam dajo, kar nam gre. Ljubljenemu slovenskemu narodu bomo blažili sree in bogatili z vedo duha, a zahtevali bomo glasno in glasneje, da se nam priznajo vse pravice, da nas puste klerikalci zmirom in da ne iztezajo svojih dolgih prstov po tem, kar ni njihovega. Zahtevali bomo tudi v bodoče, da bodi slovenski učitelj, ki hoče biti naš pristaš, odločnega, narodnega in naprednega mišljenja, vsak popoln, značajan mož, ki čuva svojo čast kot drag zaklad. Ker so časi resni, hočemo tudi resnih mož. Polovičarjev, omahljivcev in breznačajnežev ne maramo — take creature od sreca privoščimo „Slomškarjem“ in njih pokroviteljem!

To so naše odkritosrčne besede, ki obsegajo obenem naš program za bodoče leto! Govorili smo tako, kakor čutimo — brez hinavščine, brez lepotičenja — tako, kakor prija vsem tistim, ki stoje za našim listom. In vsem tem neustrašenim bojevnikom za pravice nove šole in naprednega učiteljstva želi „Učiteljski Tovariš“, s pogumom in radikalnostjo stopajoč v svoje dvainštirideseto leto, veselo in srečno Novo leto!